

การศึกษาจันทกนิรคำฉันท์ในแง่กลวิธีการแต่ง

วรรณคดีเป็นสื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของมนุษย์ การศึกษาวรรณคดีในแง่กลวิธีการแต่งเป็นการศึกษาว่าผู้แต่งได้ถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ด้วยวิธีการใด สามารถแสดงความคิดของตนได้อย่างแจ่มแจ้ง แยกคาย ลึกซึ้งเพียงใด และสร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ กลวิธีมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสนอเรื่อง เป็นความสามารถและฝีมือของผู้แต่ง และเป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างคุณค่าให้แก่เรื่อง¹

กลวิธีการแต่งของจันทกนิรคำฉันท์เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาพิจารณา เนื่องจากว่าจันทกนิรคำฉันท์มิได้มีที่มาจากพินยานิพนธ์เพียงแหล่งเดียวดังที่ผู้แต่งใคร่จะเข้าใจจากการศึกษาได้พบว่าวรรณคดีเรื่องนี่ยังได้รายละเอียดจากจันทกนิรชาดกซึ่งมีความแตกต่างกันบางประการกับพินยานิพนธ์² ยิ่งไปกว่านั้นจันทกนิรคำฉันท์ยังมีความแตกต่างที่สำคัญจากเรื่องที่เป็นต้นเค้าเดิมทั้งสองในแง่ความคิดหลักหรือแก่นเรื่องอีกด้วย การที่จันทกนิรคำฉันท์เกิดจากการผสมผสานของข้อมูลจากที่มากถึง 3 แหล่ง คือพินยานิพนธ์ จันทกนิรชาดก และความคิดของผู้แต่งซึ่งได้อิทธิพลจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทำให้จันทกนิรคำฉันท์มีลักษณะเฉพาะตัวเกิดขึ้น การศึกษากลวิธีการแต่งเรื่องนี้จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะทราบถึงวิธีการที่ผู้แต่งได้อาศัยเรื่องต้นเค้าเดิมทั้งสองเพื่อแสดงความคิดใหม่ของตน นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาว่า ผู้แต่งมีกลวิธีอย่างไรในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของตน

ในการศึกษาจันทกนิรคำฉันท์ในแง่กลวิธีการแต่ง จะได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์, หน้า 116.

² คุรายละเอียดในบทที่ 3.

5.1 กลวิธีการเล่าเรื่อง

5.2 กลวิธีการสร้างฉาก

ในค่านกลวิธีการสร้างตัวละครซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่องและมีความสัมพันธ์กับกลวิธีการแท่งนั้น เนื่องจากได้มีการวิเคราะห์ไว้โดยละเอียดแล้วในบทที่ 3 ในส่วนที่ว่าด้วยลักษณะตัวละคร และตัวละครต่าง ๆ นั้นก็ได้มีความเด่นเพียงพอที่ทำให้เห็นว่าผู้แท่งได้ตั้งใจสร้างให้มีลักษณะพิเศษ ดังนั้นเรื่องกลวิธีการสร้างตัวละครจึงไม่น่ามาวิเคราะห์โดยละเอียดในที่นี้อีก

5.1 กลวิธีการเล่าเรื่อง

ในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาว่าผู้แท่งมีวิธีการเล่าเรื่องอย่างไร มีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถเสนอความรู้สึกนึกคิดของตนได้ชัดเจนหรือไม่ และผู้แท่งสามารถสร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านได้ก็เพียงใด การศึกษากลวิธีการเล่าเรื่องอาจแบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

5.1.1 กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่า

5.1.2 กลวิธีในการเสนอเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่อง

5.1.1 กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่า จันทกนิพนธ์คำฉันท์ใช้กลวิธีเกี่ยวกับ

ผู้เล่าในลักษณะเดียวกับชาคกเรื่องอื่น ๆ กล่าวคือ มีการกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ซึ่งแท้จริงแล้วผู้แท่งก็ใช้วิธีการเล่าบรรยายเรื่องเองทั้งหมด โดยเล่าถึงความรู้สึกนึกคิด เหตุผลพฤติกรรมของตัวละครทุกตัว ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างแจ่มแจ้ง การกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องจึงไม่มีผลให้เกิดการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 (ตัวผู้เล่า) แต่มีผลทำให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องนี้เล่าผ่านทัศนะของตัวละครใด ซึ่งจุดนี้จะมีผลเกี่ยวเนื่องกับกลวิธีการเสนอความคิดของผู้แท่ง

ในจันทกนิพนธ์คำฉันท์ผู้เล่าเรื่องคือ พระพิมพาเถรี ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์นำเรื่องว่า พระพิมพาเถรีทรงทราบด้วยญาณว่าจะเสด็จนิพพาน จึงได้ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลขอขมาโทษที่ได้เคยกระทำความผิดต่อพระพุทธองค์ในครั้งที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นกนิพนธ์และพระนางกำเนิกเป็นกนิพนธ์ การกำหนดตัวผู้เล่าเป็น

พระพิมพาที่ตรงกับในพิณพานิพพาน และต่างจากจันทกนินรชาดกซึ่งกำหนดให้พระพุทฺธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง ซึ่งโดยแท้แล้วในแง่เนื้อหาพิณพานิพพานมาจากจันทกนินรชาดก แต่ความแตกต่างในแง่ผู้เล่าเรื่องทำให้เรื่องทั้งสองมีความแตกต่างกัน ผู้แต่งจันทกนินรชาดกได้ยึดลักษณะสำคัญข้อนี้เป็นแนวทางในการเสนอความคิดใหม่ของตน เนื่องจากประเด็นความคิดของพิณพานิพพานมีความสัมพันธ์กับความคิดใหม่ที่ผู้แต่งต้องการเสนอ ผู้แต่งจึงได้กำหนดตัวผู้เล่าเรื่องตรงกับในพิณพานิพพาน ทั้งนี้เพราะแก่นเรื่องมีความสัมพันธ์กับผู้เล่า เมื่อต้องการเปลี่ยนแก่นเรื่องก็ต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้เล่าให้มีความสอดคล้องกันด้วย โดยเหตุที่จันทกนินรชาดกต้องการเสนออุปมาธรรมเป็นแก่นเรื่อง จึงยอมเป็นไปไม่ได้โดยตัวเองที่จะยังคงให้พระพุทฺธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง ทั้งนี้เพราะพระองค์ยอมจะทรงหยิบยกคุณความดีของพระนางขึ้นมากล่าว คือเรื่องความซื่อสัตย์จงรักภักดี (ดังที่ปรากฏในจันทกนินรชาดก) แต่หากเปลี่ยนตัวผู้เล่าเป็นพระพิมพาเถรีแล้ว จุดประสงค์และประเด็นของการเล่าเรื่องย่อมเปลี่ยนไป เพราะพระนางยอมไม่กล่าวสรรเสริญคุณความดีของตัวพระนางเอง ทว่าอาจกล่าวถึงข้อบกพร่องซึ่งพระนางไค้กระทำขึ้น (ดังที่ปรากฏในพิณพานิพพาน) ซึ่งจุดนี้ทำให้สามารถโยงความคิดไปถึงเรื่องอุปมาธรรมได้อย่างแยบยล ฉะนั้นการกำหนดตัวผู้เล่าเป็นพระพิมพาเถรีดังกล่าวจึงมีความเหมาะสม และนับเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งในกระบวนการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบเนื้อหาของเรื่องเพื่อให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องใหม่หรือความคิดใหม่ที่ผู้แต่งต้องการเสนอ

นอกจากนี้แล้วในแง่ของการใช้กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่องเพื่อที่จะสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้ดีที่สุดนั้น จันทกนินรชาดกก็มีความเหมาะสม ทั้งนี้เพราะในเรื่องจันทกนินรชาดกนั้นพระนางพิมพาหรือนางจันทกนินรี เป็นผู้มีบทบาทพฤติกรรมเด่นที่สุด

5.1.2 กลวิธีในการเสนอเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่อง เรื่องจันทกนินรชาดกนี้กล่าวได้ว่าเนื้อเรื่องเกิดจากเหตุการณ์และคุณธรรมเด่นของตัวละครที่ผู้แต่งต้องการเสนอนั้นประกอบกัน ที่เกิดจากเหตุการณ์ก็คือการที่ท้าวพรหมทัตเสด็จประพาสป่าและได้พบกับนางจันทกนินรีซึ่งมาเที่ยวป่ากับพระจันทกนินร นางจันทกนินรีมีรูปงามและมีเสียงไพเราะจึงเป็นธรรมชาติที่ท้าวพรหมทัตจะบังเกิดความพอใจและปรารถนานาง เนื่องจากท้าวพรหมทัตเป็นผู้ไร้หิริโอตฺตปะจึงได้ฉวยโอกาสลอบสังหาร

พระจันทร์กินนร เพื่อที่จะครอบครองนางกินนรี ทว่านางกินนรี เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ต่อสามี จึงได้ปฏิเสธท้าวพรหมทัตอย่างไร้เยื่อใย และความมีคุณธรรมอันมั่นคงของนางกินนรีนี้ ได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้พระอินทร์ลงมาช่วยเหลือด้วยความเมตตาให้พระจันทร์กินนรฟื้นขึ้น จะเห็นได้ว่าอาศัยเหตุการณ์ก่อให้เกิดเนื้อเรื่องช่วงแรกขึ้น และอาศัยลักษณะนิสัยของตัวละครก่อให้เกิดความขัดแย้งในเนื้อเรื่องช่วงกลาง และความคลี่คลายในเนื้อเรื่องช่วงท้าย ในจันทร์กินนรคำฉันท์นี้ลักษณะนิสัยของตัวละครเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่อง ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับความคิดของผู้แต่งที่ต้องการเสนอ คืออุปมาททธรรม เพราะธรรมข้อนี้จะเห็นชัดจากการกระทำของตัวละคร เนื่องจากผู้แต่งได้แสดงความคิดตามหลักพุทธธรรมไว้ว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดคุณกรรมได้ด้วยตนเอง ซึ่งเท่ากับเป็นการเพ่งเล็งพฤติกรรมของตัวละคร อย่างไรก็ตาม การที่ตัวละครจะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวได้ก็ต้องอาศัยเหตุการณ์ชักนำตัวละครเหล่านั้นให้มาพบกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์และลักษณะนิสัยของตัวละคร ทำให้เรื่องจันทร์กินนรดำเนินไปได้

ในจันทร์กินนรชาคกผู้แต่งได้ใช้ลักษณะนิสัยของตัวละครสร้างความขัดแย้งที่จุดสูงสุดของเรื่อง โดยมีเนื้อเรื่องช่วงแรกและช่วงหลังเกิดจากเหตุการณ์ (ลักษณะนิสัยของนางกินนรีไม่มีผลต่อการที่พระอินทร์จะลงมาช่วยพระโพธิสัตว์) กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่องของจันทร์กินนรชาคกจึงเท่ากับเป็นการเน้นคุณธรรมความซื่อสัตย์ของนางกินนรีให้เห็นอย่างโดดเด่นโดยเฉพาะ อันมีผลต่อความคมชัดของแก่นเรื่องและเอกภาพของเรื่อง เมื่อจันทร์กินนรคำฉันท์มีแก่นเรื่องที่แตกต่างออกไป การปรับเปลี่ยนกลวิธีการสร้างเนื้อเรื่องดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น

แหล่งที่มาที่สำคัญของเนื้อเรื่องจันทร์กินนรคำฉันท์คือ พิมพานิพพานและจันทร์กินนรชาคก ซึ่งเรื่องทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดที่เหตุการณ์นำเรื่องอันมีผลให้ความคิดหลักของเรื่องมีความแตกต่างกันด้วย ผู้แต่งได้พบว่าเหตุการณ์นำเรื่องของพิมพานิพพานมีความสอดคล้องกับแก่นเรื่องที่ต้องการเสนอ จึงได้นำมาใช้เป็นเหตุการณ์นำเรื่องของจันทร์กินนรคำฉันท์ ทว่ารายละเอียดในเนื้อเรื่องของพิมพานิพพานมีไม่เพียงพอผู้แต่งจึงได้ไปนำมาจากจันทร์กินนรชาคกโดยได้มีการปรับรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องที่ต้องการเสนอ

จันทกนิรคำฉันท์ได้ใช้เหตุการณ์นำเรื่องทามอย่างพิมพานิพพาน คือกล่าวถึง การที่พระพิมพาเดรีไปทูลขอขมาโทษพระพุทของค์ ซึ่งเหตุการณ์นี้ทำให้ผู้แต่งสามารถ โยงความคิดของผู้อ่านไปถึงเรื่องอุปมาทธรรมอันเป็นแก่นเรื่องใหม่ นอกจากนั้นยังได้ แกะไขเพิ่มเติมรายละเอียดของเหตุการณ์นำเรื่องให้รัดกุมยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องโทษของ พระนางพิมพา ซึ่งในพิมพานิพพานกล่าวว่าได้แก่การ เป็นเหตุให้พระพุทของค์ (เมื่อครั้ง เป็นกนิร) ได้รับความ ได้รับความ ในจันทกนิรคำฉันท์ได้ระบุโทษชัดเจนว่าเกิดจากความบกพร่อง ประการใดของพระนาง

ในแง่ข้อบกพร่องของพระนางพิมพาเมื่อครั้งเป็นนางจันทกนิร อัจฉริยะเห็น ได้ 2 ประการได้แก่ การที่นางมีความประมาท ลุ่มหลงมัวเมาในความสุขสำราญ มิได้ ระวังตน และมีได้ช่วยสามีระวังภัย ทำให้พระจันทกนิรถูกลอบสังหารโดยง่าย และ การที่นางมีความประมาท จมอยู่ในความทุกข์โศกจนลืมนึกถึงความควรไม่ควร ได้คุ้ม พระจันทกนิรสามีไว้ ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศแก่สามีผู้เป็นกนิรราชา และเป็น พระโพธิสัตว์ ซึ่งทั้งสองประการมีความเกี่ยวข้องกับอุปมาทธรรมที่เป็นความคิดหลัก เพราะความมัวเมาในทุกข์และสุขเป็นเหตุให้ชาคสติ มีความเลินเล่อเผลอเผลอทำในสิ่งที่ ไม่ถูกต้องหรือสิ่งที่อาจนำทุกข์ภัยมาให้ ดังที่ว่า

"ศุขนักจะมีกโศก วิโยกยากกล่าวปากปาง
ทุกข์นักจะมีกหมาง กรรมลจิตรัญจวนใจ"³

แม้ว่าข้อบกพร่องทั้งสองประการจะมีความเกี่ยวข้องกับอุปมาทธรรมอย่าง เท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณาแล้วอาจเห็นว่าประการที่สองมีความเด่นในแง่ของความ เรียบเร้าถึงคุณค่าความสนใจของผู้อ่านได้ดีกว่าประการแรก เพราะเป็นข้อบกพร่องฉกรรจ์ ของนางจันทกนิรที่ปรากฏในจันทกนิรชาคคโดยที่ผู้รจนารรถกตาอาจลืมนึกไปว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ผู้แต่งจันทกนิรคำฉันท์จึงได้นำจุดนี้มาสร้าง ความ กระหมองใจ เพิ่มพูนความฉงนฉงาย ขวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องต่อไป

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสัง เกตว่าข้อบกพร่องของนางจันทกนิรที่พระพิมพาเดรี ได้ยกมากล่าวนี้ผู้แต่งมิได้เน้นอีกเลยในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง อาจเป็นไปได้ว่าการกล่าวย้ำ

³จันทกนิรคำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 225.

เช่นนั้นจะเป็นการให้นำหนักความสำคัญกับพฤติกรรมนี้มากเกินไป อันจะทำให้ความคิดของผู้อ่านหันเหไปที่จุดนี้เพียงจุดเดียว ซึ่งไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้แต่งที่ต้องการชี้ให้เห็นหลักอุปมาธรรมชาติในแง่มุมที่กว้างขวางสามารถครอบคลุมพฤติกรรมทั้งมวลของตัวละครทั้งสิ้นทุกตัว เนื่องจากอุปมาธรรมชาติเป็นธรรมชาติที่ครอบคลุมธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งปวง จันทกนิรคำฉันท์จึงมิได้เน้นคุณธรรมเฉพาะข้อใดข้อหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น เรื่องความซื่อสัตย์จงรักภักดีดังที่ปรากฏในจันทกนิรชาดก หากได้เปลี่ยนกระจายน้ำหนักความสำคัญของคุณธรรมต่าง ๆ นั้นมิให้ข้อใดมีความโดดเด่นเหนืออุปมาธรรมชาติ คุณธรรมใดปรากฏชัดเจนแล้ว เช่น เรื่องความซื่อสัตย์ของนางกนิรกีมิได้กล่าวเน้นย้ำเกินความจำเป็น ส่วนคุณธรรมบางข้อที่ไม่ใช่จุดเด่นของเรื่องผู้แต่งก็จะหยิบยกขึ้นมาชี้แจงไว้ เช่น เรื่องความสุภาพอ่อนน้อม และความกตัญญู เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความประมาทของพระเจ้าจันทกนิรและท้าวพรหมทัตซึ่งมิได้เป็นจุดเด่นของเรื่อง ผู้แต่งก็ได้ให้นำพฤติกรรมนั้นมาชี้ชัดในโอวาทของพระอินทร์ เป็นการเน้นเพื่อแนะแนวทางสำหรับให้ผู้อ่านได้เข้าใจความคิดของผู้แต่ง

เท่าที่กล่าวมาแล้วเป็นการแสดงให้เห็นกระบวนการปรับเปลี่ยนในส่วนแรกคือที่เหตุการณ์นำเรื่องว่าผู้แต่งกระทำอย่างไร และเมื่อปรับแล้วมีผลคุ้มค่าอย่างไร กระบวนการปรับเปลี่ยนนี้กระทำอย่างต่อเนื่องรับกันทั้งหมด โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นตัวเรื่องอันเป็นส่วนสำคัญมากและเป็นส่วนที่ต้องกระทำด้วยความรอบคอบระมัดระวังอย่างที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะตามปกติองค์ประกอบเช่น โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และแก่นเรื่อง จะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยที่โครงเรื่องและเนื้อเรื่องจะช่วยเหลือเสริมแก่นเรื่องให้ชัดเจน หรืออีกนัยหนึ่งแก่นเรื่องเป็นตัวควบคุมโครงเรื่องและเนื้อเรื่องไว้ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมต้องมีผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงแก่นเรื่องนั้นมีความสำคัญที่สุด

จันทกนิรคำฉันท์เป็นเรื่องที่เกิดจากการนำเรื่องจันทกนิรชาดกมาตีความใหม่โดยใช้อุปมาธรรมชาติเป็นหลัก การเปลี่ยนแก่นเรื่องดังกล่าวทำให้ต้องมีการปรับเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะองค์ประกอบของเนื้อเรื่องเดิมมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน

อย่างมีเอกภาพสมบูรณ์ ผู้แต่งจันทกนิร คำฉันท์ต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการปรับองค์ประกอบนั้น เพื่อให้สามารถสอดแทรกความคิดใหม่ เข้าแทนที่ความคิดเดิมด้วยวิธีการกระจายน้ำหนักความสำคัญของเนื้อหาที่แสดงคุณธรรมต่าง ๆ ให้มีความสมมูลย์ เพื่อแสดงแก่นเรื่องใหม่ให้เด่นชัดขึ้น ผู้แต่งได้เพิ่มบทบาทของพระอินทร์ให้มีความสำคัญมากขึ้น โดยได้กล่าวสรรโมว่าทว่าด้วยหลักอุปมาธรรมอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งส่วนนี้มีน้ำหนักมากเพียงพอที่จะทำให้เรื่องความซื่อสัตย์ของนางกนิรไม่เป็นจุดที่เด่นชัดที่สุดของเรื่องอีกต่อไป หากถูกลดความสำคัญลงเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สนับสนุนแก่นเรื่องใหม่เท่านั้น เนื่องจากอุปมาธรรมเป็นธรรมที่ครอบคลุมธรรมในหมู่น้อยทั้งปวง ผู้แต่งจึงสามารถโยงธรรมทั้งหลายที่ปรากฏในเรื่องเข้ากับอุปมาธรรมได้ทั้งหมด ทำให้อุปมาธรรมมีความเด่นสำคัญมากขึ้นจนกลายเป็นแก่นเรื่องได้เป็นที่สุด ทั้งนี้แม้ในเหตุการณ์ประจวบเหมาะซึ่งจันทกนิร ซากกใช้ใน การดำเนินเรื่อง จันทกนิร คำฉันท์ก็ได้ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะกรรม และสามารถเกี่ยวโยงสัมพันธ์เข้ากับหลักอุปมาธรรมได้อย่างแนบเนียน และชี้ให้เห็นความสำคัญของอุปมาธรรมให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

อาจกล่าวได้ว่าผู้แต่งจันทกนิร คำฉันท์สามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของเรื่องเดิมเพื่อเสนอแก่นเรื่องใหม่ได้เป็นผลสำเร็จ ทำให้จันทกนิร คำฉันท์เป็นพาหะสื่อความคิดเกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญของอุปมาธรรมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติบำเพ็ญธรรมทั้งมวลในพุทธศาสนา ความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนนี้ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกลวิธีที่แยบยล และส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับตัวแก่นเรื่องใหม่เองคืออุปมาธรรมที่ครอบคลุมธรรมทั้งมวลทำให้สามารถจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่มีขึ้นได้ โดยที่ยังคงเนื้อหาเดิมตามจันทกนิร ซากกที่เป็นต้นเค้า

ในแง่ของการปรับเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความสะเทือนอารมณ์ จันทกนิร คำฉันท์ก็สามารถทำได้เป็นอย่างดี ด้วยการใช้กลวิธีที่น่าศึกษา

เป็นที่น่าสังเกตว่าจันทกนิร ซากกซึ่งเป็นเค้าแห่งจันทกนิร คำฉันท์นั้น เป็นเรื่องที่ได้รับคามนิยมนูจักกันอย่างแพร่หลาย (เห็นได้จากกรที่มีภาพจิตรกรรมและต้นฉบับวรรณคดีเรื่องนี้ในรูปแบบคำประพันธ์ต่าง ๆ หลายส่วนวน) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นเรื่องที่เสนอรูปแบบของอารมณ์สะเทือนใจที่น่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง

อารมณ์สะเทือนใจในจินตนิมิตชาตกมีลักษณะคล้ายกับที่ปรากฏในเรื่องนกกาเรียนซึ่งถูกพรานยิงตายริมฝั่งแม่น้ำคมนา โดยทิ้งให้คู่ของมันบินร้องรำคร่ำครวญ อันเป็นความสะเทือนใจที่มีพลังรุนแรงถึงกับทำให้ฤๅษามีภรรยาฟุ้งออกมาเป็นบทโคลง⁴ โครงเรื่องและเนื้อเรื่องของจินตนิมิตชาตกได้รับการผูกขึ้นอย่างเหมาะสมเพื่อที่จะเสนออารมณ์สะเทือนใจในลักษณะเดียวกันนี้ จินตนิมิตคำฉันท์ได้อาศัยความสำเร็จของจินตนิมิตชาตกเป็นแม่แบบในการดำเนินเนื้อเรื่องตาม และได้มีการปรับใช้กลวิธีที่แตกต่างออกไปจากจินตนิมิตชาตก ทำให้สามารถสร้างความสะเทือนอารมณ์ได้อย่างเข้มข้นและมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าจินตนิมิตชาตก

เมื่อศึกษากลวิธีที่ทำให้จินตนิมิตคำฉันท์สามารถสร้างความสะเทือนอารมณ์ได้อย่างเข้มข้นและมีประสิทธิภาพดังกล่าว จะพบว่ามีลักษณะอันควรสนใจ 3 ประการ ดังนี้

- ก. การพัฒนาอารมณ์อย่างต่อเนื่องและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน
- ข. การพัฒนาอารมณ์ด้วยการใช้อารมณ์รุนแรง
- ค. การพัฒนาอารมณ์ด้วยการใช้อารมณ์หลายลักษณะ
- ก. การพัฒนาอารมณ์อย่างต่อเนื่องและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน

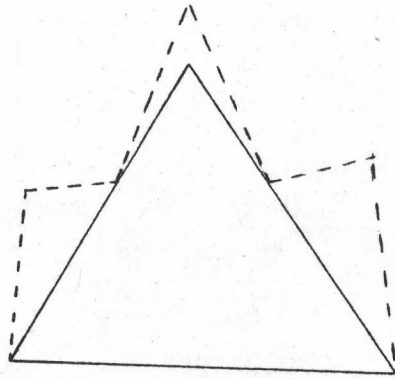
การพัฒนาอารมณ์ลักษณะนี้จะอาศัยการวางแผนที่เหมาะสมเพื่อที่จะสามารถพัฒนาอารมณ์ให้ทวีความเข้มข้นขึ้นเป็นลำดับจนถึงจุดสูงสุด แล้วจึงค่อยลดระดับลงโดยไม่มีอาการชะงักขาดหวัง ทำให้เกิดพัฒนาการทางอารมณ์ที่ต่อเนื่องเป็นกระแสเดียว อันเป็นกระบวนการที่ต่างจากจินตนิมิตชาตก

จินตนิมิตชาตกจะมีการแบ่งกระบวนการพัฒนาอารมณ์เป็นช่วงย่อย ๆ ถึง 3 ช่วง โดยที่ช่วงแรกซึ่งมีเหตุการณ์ที่ท้าวพรหมหัตถ์สังหารกนิษฐภคินีให้พัฒนาการทางอารมณ์ขึ้นสู่จุดสูงสุดในตอนกนิษฐภคินี ครวญ แล้วระดับอารมณ์ก็ลดต่ำลงเมื่อมีการกลับย้อนกล่าวถึงนางกนิษฐภคินียังคงเปลือกเปลือยอยู่ โดยมีคำทราบบว่าได้เกิดอันตรายขึ้นแก่สามีของตน จุดนี้เป็นตอนสิ้นสุดของกระบวนการพัฒนาอารมณ์ช่วงแรก

⁴ พระวรเวทย์พิสิฐ, วรรณคดีไทย, หน้า 9.

แผนผังที่ 1

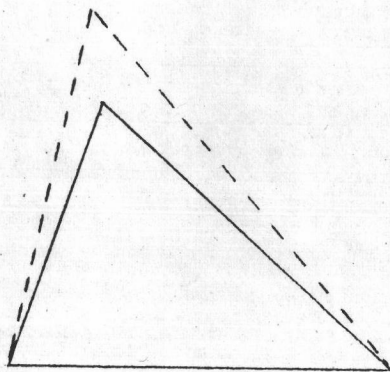
จันทกีนรชาคก

----- โครงสร้างพัฒนาอารมณ์
 _____ โครงสร้างพฤติกรรม

แผนผังที่ 2

จันทกีนรค่านันท์

----- โครงสร้างพัฒนาอารมณ์
 _____ โครงสร้างพฤติกรรม

ช่วงที่สอง เริ่มเมื่อนางกนิกรพบว่าสามีถูกยิง จนกระทั่งได้มีการพัฒนา
อารมณ์จนถึงจุดสูงสุดอีกครั้ง เมื่อนางกนิกรปฏิเสธท้าวพรหมทัตซึ่งเป็นจุดสูงสุดเชิง
พฤติกรรมของเรื่องด้วย กระบวนการพัฒนาอารมณ์ในช่วงที่สองนี้สิ้นสุดลงเมื่อท้าว
พรหมทัตเสด็จกลับไป

ช่วงที่สาม เริ่มขึ้นเมื่อนางกนิกรจอนท้าวพรหมทัตเสด็จกลับไปแล้วจึงบิน
ลงมาอุ้มกนิกรสามีขึ้นไปบนไหล่เขา จุดสะเทือนใจสูงสุดของช่วงนี้คือตอนที่นางกนิกร
ครวญ และกระบวนการพัฒนาอารมณ์ช่วงนี้สิ้นสุดเมื่อเรื่องได้รับการคลี่คลายจนถึงจุดจบ
การพัฒนาอารมณ์เป็นช่วงย่อย ๆ ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดจุดสะเทือนใจที่สำคัญและมีน้ำหนัก
เกือบเท่ากันถึง 3 จุด มีผลให้จุดสะเทือนใจสูงสุดของเรื่องซึ่งอยู่ในช่วงที่สองไม่มี
ความเด่นเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วการแยกกระบวนการพัฒนาอารมณ์เป็นช่วงย่อย ๆ
ที่จับกันในตัวเอง ทำให้อารมณ์ถูกกักอยู่แต่เฉพาะในแต่ละช่วงเท่านั้น ไม่อาจสร้าง
ความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นกระแสเดียวกันได้ตลอดเรื่อง การแบ่งพัฒนาการทาง
อารมณ์เป็นช่วงสั้น ๆ ดังกล่าว ทำให้อารมณ์ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ มีผลให้
ไม่สามารถสร้างความสะเทือนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะการที่ผู้อ่านต้องปรับ
ระดับอารมณ์อยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้สึกลุ่ม ๆ ดอน ๆ เป็นการยากที่จะ
สร้างความรู้สึกประทับใจอย่างลึกซึ้งและมีเอกภาพได้

ด้วยเหตุนี้จันทกนิกรคำฉันท์จึงได้มีการปรับใช้กลวิธีที่จะสามารถแก้อ
บกพร่องดังกล่าว โดยการปรับลำดับเหตุการณ์อันเป็นรายละเอียดของเนื้อหาบางตอน
เสียใหม่เพื่อประโยชน์ในการสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ที่ต่อเนื่อง

จันทกนิกรคำฉันท์ได้เปิดเรื่องด้วยการเสนออารมณ์นุ่มนวล ราบรื่นสอดคล้อง
กับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังของตัวละคร และการชื่นชมกับธรรมชาติในบท
เที่ยวป่า อารมณ์จะค่อยๆ เติบโตขึ้นโดยลำดับเมื่อมีการเปิดท้าวพรหมทัต และมีการ
เริ่มบทบาทของตัวละครตัวนี้ จนกระทั่งถึงเหตุการณ์ที่พระจันทกนิกรถูกสังหารอันเป็น
จุดที่ความรุนแรงได้อุบัติขึ้น ผู้แต่งได้อาศัยจุดนี้เป็นแรงผลักดันกระบวนการพัฒนาอารมณ์
ให้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นจนถึงจุดสูงสุด ความรุนแรงที่เกิดจากเหตุการณ์ร้ายแรงนี้
ผู้แต่งได้ทำให้กลายเป็นความรุนแรงทางอารมณ์ที่สามารถสร้างความสะเทือนใจที่มี
ประสิทธิภาพด้วยการใช้ความรู้สึกที่ผันเปลี่ยนรวดเร็วชนิดตรงข้ามกันเป็นเครื่องมือ

โดยก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุร้ายนี้ผู้แต่งได้พรรณนาถึงความเข้มข้นเบิกบานใจของกินนร ทั้งสองขณะที่ยาวป่า ซึ่งสิ่งนี้ทำให้เหตุการณ์ที่พระจันทกินนรถูกสังหารมีความหมายยิ่ง ในเชิงพัฒนาอารมณ์ เพราะความสุขเต็มเปี่ยมที่กลายเป็นความทุกข์ใหญ่หลวงโดยพลัน ของตัวละคร สามารถสร้างความสะเทือนใจอย่างรุนแรงได้ และความรุนแรงนี้ได้ ส่งผลกระทบผลักดันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไปอีก เพราะการที่พระจันทกินนรถูกสังหารมี ผลทำให้นักกินนรมีความโศกเศร้าเสียใจอย่างหนัก และด้วยความรู้สึกลึกซึ้งนี้เองที่ทำให้ อารมณ์ในเหตุการณ์ต่อจากนั้นยิ่งทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น เมื่อท้าวพรหมทัตปรากฏ พระองค์ออกมาเจรจาปลอบประโลม อารมณ์โศกเศร้าทรมันทันนั้นก็กลายเป็นอารมณ์ โกรธแค้นถึงที่สุดที่ทำให้นักกินนรแสดงความรักวราศหยาบหยาบรุนแรงต่อท้าว พรหมทัตซึ่งเป็นจุดที่อารมณ์ได้รับการพัฒนาถึงจุดสูงสุด จากนั้นผู้แต่งก็อาศัยเหตุการณ์ หลังจากท้าวพรหมทัตเสด็จกลับไปแล้วทำให้นักกินนรลดความโกรธเกรี้ยวลง และอารมณ์ก็กลายเป็นความโหม่นสออารมณ์อีกครั้งหนึ่ง อันเป็นการผ่อนปรนลด ระดับอารมณ์รุนแรงจากจุดสูงสุดลงมาสู่ระดับปกติ ซึ่งเป็นช่วงคลี่คลายเหตุการณ์ใน ตอนท้ายของเรื่องเพื่อจบลงด้วยบรรยากาศแห่งความสุขอันน่าประทับใจอีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นว่าผู้แต่งมีการวางแผนที่ดีในการปรับเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อรองรับ จุดสะเทือนใจที่ถูกวางไว้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดแรงผลักดันทางอารมณ์รับ ช่วงกัน จนสามารถสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ที่เข้มข้นและต่อเนื่องได้ และยังสามารถ รักษาอารมณ์สะเทือนใจที่เป็นลักษณะเด่นของเรื่องไว้ได้เป็นอย่างดีซึ่งด้วยการปรับ บทกินนรควมมาไว้ในตำแหน่งที่เหมาะสม ซึ่งทั้งนั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการ สร้างแรงผลักดันอารมณ์ให้พัฒนาไปสู่จุดสูงสุดแล้ว ยังเป็นการเน้นความสำคัญของ อารมณ์สะเทือนใจนี้ให้ปรากฏอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้นอีกด้วย กลวิธีการพัฒนาอารมณ์ อย่างต่อเนื่องและมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันนี้เป็นกลวิธีที่สำคัญที่ทำให้จันทกินนร คำฉันท์ สามารถสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีความเข้มข้นและมีเอกภาพ

ข. การพัฒนาอารมณ์ด้วยการใช้อารมณ์รุนแรง

การใช้อารมณ์รุนแรงเป็นกลวิธีอีกประการหนึ่งที่จันทกินนร คำฉันท์ใช้ในการ สร้างความสะเทือนใจที่เข้มข้น อารมณ์เศร้าและอารมณ์โกรธซึ่งเป็นอารมณ์ที่ ปรากฏเด่นชัดในเรื่องล้วนอยู่ในลักษณะที่รุนแรงทั้งสิ้น โดยได้มีการแสดงผ่านพฤติกรรม

ของตัวละครทั้งทางวาจาและการกระทำ ซึ่งสามารถก่อให้เกิดพัฒนาการทางอารมณ์
สูงกว่าจินตนิมิต

ในจินตนิมิต อารมณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏจะมีลักษณะนุ่มนวลลึกซึ้งมากกว่า
ลักษณะเข้มข้นรุนแรง เช่นอารมณ์เศร้าที่ปรากฏในตอนกินนรครวญและนางกินนรีครวญ
ได้รับการเสนอด้วยท่วงทีลีลาเนิบนุ่ม มิได้มีการแสดงความรุนแรงของกิริยาวาจา
ในบทกินนรครวญจินตนิมิตพลิกกลับไปมาขณะรำพันด้วยน้ำเสียงอันอ่อนโยนแผ่วเบา
เช่น

ดูก่อนนางจันทา ชีวิตของพี่ไถ่จะขาดอยู่แล้ว พี่กำลังเมาเลือด จันทาเอ๋ย
ที่จะละชีวิตไป แม่วันนี้ ลมปราณของพี่กำลังจะดับ ชีวิตของพี่กำลังจะจม ความ
ทุกข์กำลังแผดเผาฉายหัวใจพี่ พี่ลำบากยิ่งนัก ความโศกของพี่ครั้งนี้เป็นความโศก
ยิ่งใหญ่กว่าความโศกเหล่านี้ เพราะเหตุแห่งเจ้าจันทาญจะเศร้าโศกถึงพี่
โดยแท้⁵

และในบทกินนรีครวญก็เช่นกัน จินตนิมิตมีได้เสนอการคร่ำครวญอย่าง
ที่โหยสัพพาย นางกินนรีรำพันด้วยน้ำเสียงอาศรัย เศร้าสร้อยด้วยลีลาเกี่ยวข้องกับที่ปรากฏ
ในบทกินนรครวญ เช่น

ข้าแต่กินนร เมื่อฉันไม่เห็นท่านที่แดนผาอันลาคฤหัยโยไม่เป็นที่นารีนรมย์
พวกมฤครายไม่กล้ากลาย จะทำอย่างไร? ข้าแต่กินนร เมื่อฉันไม่เห็นท่านที่
แดนผาอันลาคฤหัยโยไม่เป็นที่นารีนรมย์ พวกมฤครายไม่กล้ากลาย จะทำ
อย่างไร? ข้าแต่กินนร เมื่อฉันไม่เห็นท่านที่ลำธารอันมีน้ำใสไหลอยู่เรื่อย ๆ
มีกระแสเลื่อนกลนไปคฤหัยโยโกสม จะกระทำอย่างไร?⁶

ถ้อยคำในบทครวญเหล่านี้ไพเราะ สอดคล้องกับท่วงทำนองลีลา และแนว
ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจอันสูงส่งไม่มีกิเลสหยาบแผ่วพาน แต่ไม่สามารถ
ก่อให้เกิดความสะเทือนใจที่เข้มข้นได้ โดยเฉพาะบทกินนรีครวญซึ่งน่าจะเป็นบท
สะเทือนใจเกินกลับไม่อาจสร้างความสะเทือนอารมณ์ได้ก็เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็น
เพราะว่าได้รับการเสนออย่างนุ่มนวลอ่อนหวานเกินไปจึงไม่สามารถสร้างความเร้าใจ

⁵ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง, 27 : 325-326.

⁶ เรื่องเดียวกัน, 27 : 327.

ได้ตามที่ควรจะเป็น

ในแง่อารมณ์โกรธ จันทกนิรชาคกไม่เสนออารมณ์โกรธที่อาศัยถ้อยคำหรือการแสดงออกที่รุนแรง ผู้อ่านอาจทราบถึงความโกรธนั้นได้เพียงจากความหมายของถ้อยคำที่กล่าวสาปแช่ง โดยที่ถ้อยคำเหล่านั้นมิได้มีความรุนแรงบาดความรู้สึกว่า

พระราชบุตรเอ๋ย มารดาของท่านจงได้รับสนองความโศกในหทัยของข้า
ผู้เพ่งมองคุณกนิรชาคกนี้ ชายาของท่านจงได้รับสนองความโศกในดวงหทัยของ
ข้าผู้เพ่งมองคุณกนิรชาคกนี้ พระราชบุตรเอ๋ย ท่านใดชาวกนิรชาคกไม่ประทุษร้าย
เพราะความรักใคร่ในเรา ขอมารดาของท่านอย่าได้พบเห็นบุตร และสามีเลย
ท่านใดชาวกนิรชาคกไม่ประทุษร้าย เพราะความรักใคร่ในเรา ขอชายาของท่าน
จงอย่าได้พบเห็นบุตรและสามีเลย⁷

การไม่นิยมแสดงอารมณ์รุนแรงทั้งทางกิริยาและวาจาตั้งกล่าว ทำให้
จันทกนิรชาคกไม่มีพัฒนาการทางอารมณ์ที่เข้มข้นฉับพลันและชัดเจน เมื่อประกอบกับ
การมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ไม่ต่อเนื่องทำให้จันทกนิรชาคกไม่สามารถสร้างความ
สะเทือนใจที่รุนแรงน่าประทับใจได้ก็เท่าที่ควร

ในลักษณะที่ตรงกันข้ามกัน จันทกนิรชาคกนั้นมักจะมีการแสดงอารมณ์รุนแรง
เช่นอารมณ์เศร้าก็แสดงออกอย่างรุนแรงด้วยการซ่อนกรองว่าคร่ำครวญราวกับจะ
สิ้นชีวิตลง เช่น

"..... คานแสนโศกา ก็คอนพระทรวงไทรมถลาย
กรรแสงแสนทเวชไปว้าย (ต้นฉบับไม่สมบูรณ์) พิลापจนสิ้นสมประดี"⁸

"นางเข้าประคองพระวรวงศ์ อิศเรศบินทมบน
เพลานาดก้นองอสุชล ซีพิตรเพียงท่าลายว้าย"⁹

⁷พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง, 27 : 326.

⁸จันทกนิรชาคก, ภาคผนวก, หน้า 220.

⁹เรื่องเดียวกัน, ภาคผนวก, หน้า 222.

ในแง่การพิลาปรำพันเนื้อหาที่น่ามากล่าวก็ชวนใจให้เกิดความรู้สึกสงสารได้
อย่างมาก การพรรณนาถึงคุณงามความดีของพระเจ้านันทนร ทำให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ว่า
การสิ้นชีวิตของพระเจ้านันทนร เป็นความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ที่น่าสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่ง
ดังเช่นที่ว่า

โอร้องค์พระพงษ์ทิพากร นองจุกเนาในไพรสิน ปางกอนอยู่ถ้ำทองมณี ถนอมุนองมมิให้เคื่องใจ ยามรอนเคยรวมนิตรา ยามนำอมฤกษ์ไปรยเปรย ยามฝุ่นสวคของอินทริย ยามนองทองแสงสุริยน แต่นี้ใครจักพำนิ	ละนุขเลอจร ใครจักเปนปิน พิรมยุสมศรี พุนเพิ่มพิคไสม รำเพยวายุพา พระกรเกี่ยวเกย กวางปักปกสี ทาวอมองคคกกล ชมพฤษไพโรสิน	ประเวศคิวาเวียงอินท์ ปกเกล้าสุคานารี สำเร็จบันเทิงดาไท เสมอพระเนตรชติยา พระพายให้ชื่นชูเชย ประทัมไฉนแนนาพิ สนองบโพนาวณ ลงเลนชโลโครนิน เกษผลผลามาประทาน ¹⁰
---	---	--

นอกจากนั้นแล้วในบทครวญนี้ยังกระตุ้นเร้าความรู้สึกน่าสังเวชสลคใจใน
ความตายอย่างโคคเคี้ยวของพระเจ้านันทนร โดยที่ไม่อาจได้รับการจัดการพระศพให้
สมเกียรติยศแห่งกษัตริย์ราชผู้เป็นพระโพธิสัตว์ได้ ดังที่ว่า

แม้นเนาแทนทิพบันจง เปาพวกกนเรศบริวาร คัมแคนสุวรรณคคาชเคียร ประดับควยเนาวรัตนฉัตรไชย วิสุทรธานีรอราย ลาชามาดีพิมล บันภาคุริยาสำเริง ครบถวนสัทวาราทรี ผู้ลกรวมโคททุกุณมา นองเคียวเบลีวองคอาไล	ถึงลวงชีวง แกงบุษพิมาน นังนแนนนอมเคียร แทนทิพอุอาไฟ โคมแกวแพรวพราย เทเวศจักทกน ขับริงบันเทอง ถวายเพลิงอสุณี พระควงสุริยา จักท่ากลไฉน	จักโคกรกระทำสพะการ พระเมรุมาศมณเฑียร กันแสงสะอันอาไล พระโกธูวิเชียรเจ็ดคณาย ขจิตรขจรเสาวคนช สะการพระสพค่างึง ประโคมควยเครื่องคนครี ควยรัตนจันทนภณณา มาสิ้นชีวิตโรนไฟ จักโคสการคัมภอร ¹¹
--	---	---

อารมณ์รุนแรงที่แสดงออกด้วยกิริยาและถ้อยคำคร่ำครวญชวนใจให้เกิด
ความรู้สึกสงสารดังกล่าว ทำให้เจ้านันทนรคำฉันท์มีพัฒนาการทางอารมณ์ที่เข้มข้นและ

¹⁰ เจ้านันทนรคำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 220.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, ภาคผนวก, หน้า 220-221.

เห็นได้ชัดเจน

ในแง่ของการแสดงอารมณ์โกรธ จันทกนิรคำฉันท์ก็มีความแตกต่างจาก จันทกนิรชากก โดยที่มีการแสดงอารมณ์โกรธเด่นด้วยวาจาและการกระทำที่รุนแรง อย่างเห็นได้ชัด ในทางวาจา นางกนิรก็ได้แสดงความเย้ยหยามเหยียดหยันท้าว พรหมทัตอย่างรุนแรงว่า

เหวี่ยง ๆ ท้าวเจ้าบุรี	มฤตยูกาฬี	อุบาทว์วิบุลย์ชิตยา
เราไปจิตรจงเสนาหา	ชั้นแสบพาทา	มิขอไพร่รวมร่อยทาง
เฮย ๆ ท้าวเจ้าจอมปราง	จิตรบุปผยามหยาง	สุนัขสุกรแรงกา
เมียมึงถึงพันกัลยา	โยไมเสนาหา	มาหลงจักลวงกาเม
.....
เราเป็นกนิรมีบุญ	กำเนิดในตระกูล	ไกรลาศสร้างนางสวรรค์
ตัวมึงหินชาติพิงษพรหม	ฤาจักเคียดจันทร	พระจอมสุคานาร ¹²

ส่วนคำสาปแช่งก็หยาวร้ายรุนแรง ตรงไปตรงมา อย่างสาสมสอดคล้องกับความรู้สึกข้างต้นว่า

"ใครคิดจิตรมาปยายกาย	ไหม้นฉิบหาย	จนสิ้นจนสูญสุริวงษ์
มีบุตร ๆ ตายวายปลง	ภริยามิคง	ครบถ้วนจนถึงชนนี้" ¹³

และในทางการกระทำ นางกนิรก็แสดงความเกรี้ยวกราด เอ็ดอึ้งอย่างไม่ไว้หน้าแม่แทนอย่า

"แต่ครองกองคองคินคอน บริภาษศักรอน ไปลดพศมาลยา"¹⁴

จันทกนิรคำฉันท์ได้ เสนออารมณ์โกรธเป็นอารมณ์รุนแรงที่สุด และอารมณ์โกรธนี้เป็นจุดสูงสุดเชิงพัฒนาการทางอารมณ์ด้วย

การ เสนออารมณ์รุนแรงที่แสดงออกทั้งทางวาจาและการกระทำเป็นข้อได้เปรียบของจันทกนิรคำฉันท์ในแง่ที่สามารถก่อให้เกิดพัฒนาการทางอารมณ์ที่เข้มข้น

¹²จันทกนิรคำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 222.

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เราใจและมีความกระจำงชัคกว่าในจันทกนรชากค

ค. การพัฒนาอารมณ์ด้วยการใช้อารมณ์หลายลักษณะ

จันทกนรค่านันท์มีความแตกต่างจากจันทกนรชากคอีกประการหนึ่ง กล่าวคือจันทกนรชากคมีการเน้นพัฒนาการทางอารมณ์ลักษณะเดียวกันโดยตลอด คือ อารมณ์เศร้า ไม่ว่าจะ เป็นตอกนกนรครวญ ตอกนกนรปริชเสชท้าวพรหมทัต หรือตอกนกนรครวญ ซึ่งการพัฒนาอารมณ์ลักษณะเดียวกันดังกล่าว ไม่ก่อให้เกิดผลดีนัก เพราะการที่ผู้อ่านได้รับความสะเทือนใจจากอารมณ์ลักษณะใดลักษณะหนึ่งจนถึงจุดสูงสุดแล้ว การที่จะเน้นอารมณ์ลักษณะนั้นต่อไป ก็ย่อมจะไม่สามารถเร้าความรู้สึกของผู้อ่านได้ในระดับที่สูงเท่าเดิมอีก บางครั้งอาจทำให้ผู้อ่านเกิดปฏิกิริยาขึ้น ทำให้เสียผลที่พึงใจได้ จันทกนรค่านันท์ได้หลีกเลี่ยงการพัฒนาอารมณ์ลักษณะเดียว โดยเมื่อใดพัฒนาอารมณ์ลักษณะใดไปจนถึงที่สุดแล้วก็จะเปลี่ยนเป็นอารมณ์ลักษณะอื่น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องแห่งสถานการณ เช่น เมื่อนางกนรรีเห็นพระจันทกนรชากคสังหารก็ตกใจ เสียใจ และร้องไห้คร่ำครวญ ในช่วงนี้อารมณ์เศร้าจึงเหมาะจะได้รับการพัฒนาไปจนถึงที่สุดให้จริงจังน่าประทับใจ และเมื่อท้าวพรหมทัตได้ปรากฏกายออกเจรจาปลอบประโลมก็เป็นเหตุอันควรที่จะทำให้นางกนรรีบังเกิดความโกรธแค้นชิงชัง ในช่วงนี้อารมณ์เศร้าจึงเปลี่ยนเป็นอารมณ์โกรธที่รุนแรงได้อย่างเหมาะสม ครั้นเมื่ออารมณ์โกรธได้รับการพัฒนาไปถึงที่สุด เมื่อท้าวพรหมทัตเสด็จจากไปแล้ว เหลือแต่นางกนรรีเพียงลำพังก็เป็นความเหมาะสมที่จะแสดงอารมณ์โหม่นสของนางกนรรีอีกครั้งโดยไม่มี การเน้นย้ำให้อารมณ์นี้มีพัฒนาการ เคนสำคัญซ้ำขึ้นมาจนทำให้พัฒนาการของอารมณ์เศร้าในครั้งแรกซึ่งเป็นจุดสำคัญมีความค่อยไป ลักษณะดังกล่าวทำให้จันทกนรค่านันท์สามารถรักษาอารมณ์เศร้าซึ่งเป็นอารมณ์ที่สร้างความประทับใจ เคนของเรื่องไว้ได้อย่างมีเอกภาพ ขณะเดียวกันก็สามารถหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจอันเกิดจากการพัฒนาอารมณ์ลักษณะเดียวได้เป็นผลสำเร็จ

การพัฒนาอารมณ์หลายลักษณะดังกล่าว เป็นกลวิธีหนึ่งที่เสริมคุณค่าทางศิลปะให้แก่วรรณคดีเรื่องนี้ ทั้งนี้เพราะ "ศิลปะคือการผสมผสานลักษณะที่แย้งกันให้กลมกลืนกันหาใช้การย้ำลักษณะใดอย่างเดียวไม่"¹⁵

¹⁵วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, หน้า 67.

จินตนิพนธ์คำฉันท์เป็น เรื่องที่สามารถสร้างความสะเทือนใจได้อย่างเข้มข้น
เร้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจที่แฝงไว้ด้วยความชื่นชม
ในความรักอันมั่นคงเด็ดเดี่ยวของนางกนิรี อารมณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์รัก
อารมณ์โศกที่เจือปนด้วยความชื่นชมนี้ นักวรรณคดีกล่าวว่ามีความเข้มข้นที่สุดและดีที่สุด¹⁶
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเข้มข้นรุนแรงของอารมณ์นี้ได้รับการเสริมให้ปรากฏเด่นชัด
ด้วยวิธีการพัฒนาอารมณ์ที่เหมาะสมดังกล่าว ทำให้จินตนิพนธ์คำฉันท์เป็น เรื่องที่มีคุณค่า
เชิงกลวิธีที่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งสะเทือนใจ ได้ดีเท่าเทียมอารมณ์ของผู้แต่ง

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในส่วนที่ว่าด้วยกลวิธีเกี่ยวกับการเล่าเรื่องนี้ จะ
เห็นได้ว่าจินตนิพนธ์คำฉันท์มีวิธีการแยบยลในการแสดงความรู้สึกนึกคิดและในการสร้าง
ความสะเทือนอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ กลวิธีดังกล่าวมีคุณค่าน่าสนใจอย่างยิ่ง แสดง
ให้เห็นฝีมือและความสามารถของผู้แต่งในการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ เนื้อหาที่แสดง
ความคิดเคิม เพื่อเล่นความคิดใหม่อย่างประสบความสำเร็จด้วยการเปลี่ยนตัวผู้เล่า
เรื่อง และการปรับโครงสร้างเนื้อหาเพื่อจัดสัดส่วนน้ำหนักของความสัมพันธ์เกี่ยวกับ
เหตุการณ์และความคิดเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ อย่างสมดุลจนสามารถเน้นอุปมาธรรมชาติ
ให้เด่นชัดและมีความสำคัญในฐานะเป็นแก่นเรื่องได้ ซึ่งในแง่ความคิดนี้ นับว่ามีความคิด
สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความแปลกใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากการนำจินตนิพนธ์ชาคกหรือพิมพา
นิพพานมาตีความหมายใหม่ (Re-interpretation) และความแปลกใหม่นี้ นับเป็นคุณค่า
ประการหนึ่งของศิลปกรรมด้วย¹⁷ ในแง่อารมณ์จินตนิพนธ์คำฉันท์ก็ใช้ความคิดสร้างสรรค์
เพื่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกลวิธีสร้างพัฒนาการทาง
อารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความสะเทือนใจได้เป็นอย่างดี ทำให้จินตนิพนธ์คำฉันท์
เป็น เรื่องที่มีรสชาติ สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านได้ดียิ่งกว่าจินตนิพนธ์ชาคก
และพิมพานิพพานซึ่งเป็นต้นเค้าเคิม

¹⁶ กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์, หน้า 80.

¹⁷ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 180.

5.2 กลวิธีการสร้างฉาก

ฉาก หมายถึง สถานที่และเวลาที่เรื่องนั้นเกิดขึ้น เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่สามารถช่วยให้คุณภาพของเรื่องมีความสมบูรณ์ การศึกษากลวิธีการสร้างฉากในจินตนิพนธ์คำฉันท์นี้ก็เพื่อให้ทราบว่ากลวิธีดังกล่าวมีคุณค่าอย่างไร และมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของเรื่องหรือไม่

ในจินตนิพนธ์คำฉันท์ฉากสำคัญมีอยู่ฉากเดียวคือ ฉากป่าหิมพานต์ เป็นฉากที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบรรยากาศของเรื่องและสอดคล้องกับมโนทัศน์ของผู้แต่งและมโนทัศน์ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับป่าหิมพานต์ โดยการใช้กลวิธี 2 แบบ คือ

- ก. การสร้างแบบเห็นจริง
- ข. การสร้างในลักษณะมโนทัศน์ศิลป์
- ก. การสร้างแบบเห็นจริง

การสร้างฉากแบบเห็นจริงเป็นวิธีการสำคัญของฉากป่าหิมพานต์นี้ เพราะป่าหิมพานต์เป็นสถานที่ที่มีใค้มีอยู่จริง เป็นโอกาสให้ผู้แต่งได้เสนอองค์ประกอบของฉากได้อย่างเป็นอิสระตามจินตนาการของตน เช่นในบทชมสระผู้แต่งได้พรรณนาถึงความวิเศษเลิศเลอเหนือความเป็นจริงตามธรรมชาติว่า ณ ที่นั้นแม้กรวดก็เป็นอัญมณีและมีอยู่ดาษดื่น ส่วนทรายก็เป็นทอง ดังที่ว่า

.....
เกษรรัตนอาพร	ณรายเรื่องประเทืองศรี
ชาวเขี้ยวรคนปน	วิมลวงคังโมรี
เหลือองเลื่อมสลัศรี	ทัมทัมบุศมุกดา
ทรวคแถวแลชายทอง	อรามรองจรูญตา
..... 18

ส่วนในบทชมสัตว์ก็กล่าวถึงสัตว์บางชนิด เช่น มังกร ช้างสิบหมู่และไกรสรสีห์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีใค้มีอยู่จริงแต่มีอยู่ในจินตนาการที่เกี่ยวกับป่าหิมพานต์ องค์ประกอบที่มี

ลักษณะเห็นจริงต่าง ๆ ที่ปรากฏในฉากป่าหิมพานต์นี้ช่วยให้ภาพป่าในเรื่องมีความสมบูรณ์และสมจริงตามจินตนาการที่เกี่ยวกับสถานที่เห็นจริงแห่งนี้

ข. การสร้างฉากในลักษณะมณฑลศิลป์

การสร้างฉากลักษณะนี้เป็นการเน้นการประดับตกแต่ง มิใช่การรายงานสภาพความเป็นจริง ดังนั้นก็จะคำนึงถึงสุนทรียภาพของภาษาและธรรมชาติมากกว่าความเป็นไปได้ตามธรรมชาติ¹⁹ ในจินตนิพนธ์คำฉันท์ผู้แต่งจะเน้นลักษณะสุนทรียภาพทางธรรมชาติได้แก่การจัดฉากให้มีความบริบูรณ์งดงามด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่นในบทชมสระ ผู้แต่งได้ประดับตกแต่งฉากสระด้วยดอกไม้หลายหลากในกระแสน้ำ และในน้ำนั้นก็มีส่วนนำชนิดต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งเป็นการเพิ่มความสมบูรณ์ให้แก่ฉาก ดังที่ว่า

บุบผานกาทอง	หลนลอยลงชลาลัย
ศารโหชชจรไช	คูกอบกระแสดินธุ์
นา ๆ คณาหมู่	มัชยาแลนาคิน
มังกอรแลกมุภิน	ก็ดยุคเลนชโลธร ²⁰

บทชมสัตว์ทั้งบทซึ่งกล่าวถึงสัตว์ชนิดต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นสัตว์ในนิยาย เช่น ช้างลิบหมู่ ไกรสรสีห์ และสัตว์ซึ่งมีในธรรมชาติจริง เช่น แรด เลือ่ หมี่ กวาง ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ได้มีการนำมาเป็นเครื่องประกอบตกแต่งฉากให้มีความอุดมสมบูรณ์ป่าหิมพานต์ทั้งสิ้น ทั้งนี้โดยมีลักษณะน่าสังเกตคือผู้แต่งมักจะกล่าวถึงพฤติกรรมตามธรรมชาติของสัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้นประกอบไว้ด้วยเสมอในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันแก่การดำรงและดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกันในป่า การบรรยายพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ อย่างคึกคักสมจริงดังที่ปรากฏในเรื่องสามารถสร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่ฉากได้เป็นอย่างมาก

อาจกล่าวได้ว่าในการสร้างฉากป่าหิมพานต์นี้แม้ว่าผู้แต่งจะใช้กลวิธีที่ย่อยถึงสองประการ กลวิธีดังกล่าวก็ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด หากแต่ซ้อนประสานกัน

¹⁹วิภา กงกะนันท์, วรรณคดีศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 114.

²⁰จินตนิพนธ์คำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 216.

เพื่อตกแต่งฉากเหนือจริงนี้ให้มีความงาม เติมไปด้วยความคิดค้นที่มีชีวิตจิตใจ การสร้างฉากในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถนึกจินตนาการ เห็นรายละเอียดว่าเป็นป่าที่น้ำไหลคึกคัก น่าตื่นตาตื่นใจ สอดคล้องกับบรรยากาศของเรื่องและการดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุใดพระจันทร์ทกินนรและนางจันทร์ทกินนรีจึงมีความสุขเพลิดเพลินจนลืมระมัดระวังตนและต้องได้รับภัย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาวิธีการสร้างฉากป่าหิมพานต์นี้ให้ลึกกลงไปแล้ว ก็จะพบได้ว่าผู้แต่งน่าจะมีได้สร้างฉากในลักษณะดังกล่าวขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบรรยากาศของเรื่องแต่เพียงอย่างเดียว หากอาจยังมีความมุ่งหมายประการอื่นที่สำคัญกว่าแอบแฝงอยู่ จะสังเกตเห็นได้จากการที่ผู้แต่งเน้นบทชมสัตรีมากที่สุดฉากในฉากป่าหิมพานต์นี้ และในบทชมสัตรีนั้นได้กล่าวถึงสัตรีต่าง ๆ ที่ทรงพลังและมีเชื้อเพลิงทั้งสิ้น เช่น ไกรสรสิทธิ์ แรค เสือ หมี ควาย กระต๊อง จิ้งจอก เป็นต้น ดังนั้นเนื้อหาพฤติกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการแสดงพลังอำนาจ เช่นการไล่ล่าและการต่อสู้ สัตรีที่อ่อนแอก็จะถูกกล่าวถึงในสภาพที่เป็นเหยื่อและเป็นเหยื่อ เช่น

เสื่อโครุงคคณมรอง

เสื่อแผวกัณยานทาง

หมีมุ้งชะเม่นหิง

เสื่อเหลื่องซ่าเสื่องฉิน

ต่างตัวก็ต่างแขง

รบราญประหารชี

ควายโคจรสันโคกเดี่ยว

เรื่องฤทธิบคิกคน

หมู่ถึกก็เท่าทาง

จิ้งจอกทรหลอกหลอน

ลอมไลสก็กก็ก

จิ้งจอกก็กริวกรู

เขม่นมองขเมียงกวาง

สก็กคนนสกรกิน

กระซากฟิ่งให้ทกดิน

กโคกก็คเขาพิคหมี

ฤทธิแรงวรารวี

วิทรก็ตายทั้งสองคน

กทิงเที่ยวเถลิงชน

ก็พินาศชีวาคมรณ

สบัค้อย่างเที่ยวสูนจร

พิโรทรุมเขากลุมหมู

ทงสูงสูงสัทวมฤตยู

เขาลอมก็คสกรตาย²¹

²¹ จันทกินนร คำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 218.

แม่สัตว์เล็ก ๆ ที่กล่าวถึงก็เป็นสัตว์ที่มีเขี้ยวเล็บและมีพฤติกรรมในทำนองเดียวกัน เช่น

"กระต่ายก็โยนเม่น ก็คือเหนียวล้มหงาย
ชมคแลแสแนวลาย ก็กั๊กกันสนั่นคอง"²²

พฤติกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นกฎธรรมชาติที่มีการล่าและการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของการดำรงชีวิตในป่า สัตว์ที่มีเขี้ยวเล็บและทรงพลังย่อมได้เปรียบและย่อมล่าทำร้ายสัตว์ที่ไร้เขี้ยวเล็บ หรือสัตว์ที่อ่อนแอกว่า ชีวิตในป่าเต็มไปด้วยอันตราย ทุกชีวิตต้องมีความระมัดระวังในการรักษาตนให้รอดพ้นจากการถูกล่าและทำร้าย

บทกวีซึ่ง เป็นบทที่มีความเด่นชัดที่สุดของฉาป่าหิมพานต์ซึ่งได้รับการเสนอในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นเจตนาของผู้แต่งในการใช้บทนี้เป็นเครื่องแนะนำข้อคิดเกี่ยวกับสังขธรรมในการดำรงชีวิตให้รอดพ้นภัยซึ่งจะต้องยึดหลักอุปมาธรรมเป็นสำคัญ ผู้แต่งได้ใช้บทกวีนี้แนะนำเหตุการณ์รุนแรงที่จะเกิดขึ้นในเรื่อง และแนะนำให้ผู้อ่านเห็นว่าการที่พระจันทกนิทร ถูกสังหารนั้น เพราะไม่ยึดหลักอุปมาธรรม ดังนั้นจึงกำหนดให้พระอินทร์ กล่าวสอนว่า

"ฮา ๆ พระมิ่งมง ภูมิเทพพรหมมาน
จักเนาพนัสตดาน อย่าปร มาทล เมคคน"²³

หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีกับบทกวีอื่น ๆ ในฉาป่าหิมพานต์ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการ กล่าวถึงสัตว์ร้ายและพฤติกรรมรุนแรงดังกล่าวคล้ายจะเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับความมั่งคั่งร่มเย็นของป่าหิมพานต์ที่ได้พรรณนามาแต่คน แต่แท้จริงแล้วลักษณะดังกล่าวเป็นความขัดแย้งที่กลมกลืนกัน เพราะเป็นลักษณะของธรรมชาติที่ย่อมมีทั้งความสงบงามและอันตราย ผู้แต่งได้แสดงความเป็นจริงเกี่ยวกับธรรมชาติไว้ทั้งสองแง่ในฉาป่าหิมพานต์นี้ เพื่อให้ผู้อ่าน

²² จันทกนิทร คำฉันท์, ภาคผนวก, หน้า 218.

²³ เรื่องเดียวกัน, ภาคผนวก, หน้า 225.

ไค้ตระหนักและไม่ตั้งอยู่ในความประมาทเหมือนกัณทร ทั้งสองนี้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าผู้แต่งไค้สร้างฉากของเรื่องนี้ขึ้นมาอย่างเหมาะสมและแยบยลประกอบด้วยหลักสัจธรรมอันมีเหตุผล กลวิธีสร้างฉากสามารถช่วยให้เสนอภาพป่าทึมพานดัดที่มีความน่ารื่นรมย์ และมีชีวิตชีวา อันเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างจินตนาการและมีความสอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง ขณะเดียวกันก็ไค้แสดงถึงธรรมชาติของป่าว่ามีทั้งความงามและอันตราย อันเป็นข้อคิดที่ไค้ช่วยเน้นความสำคัญของอุปมาธรรมซึ่งเป็นแก่นเรื่องไค้ได้อย่างชัดเจน การที่ผู้แต่งสามารถใช้กลวิธีเกี่ยวกับฉากเพื่อเป็นประโยชน์สนับสนุนองค์ประกอบอื่นของเรื่องไค้เป็นอย่างดีก็แสดงถึงความประณีตในการแต่ง ทำให้กลวิธีเกี่ยวกับฉากของวรรณคดีเรื่องนี้มีค่าสำคัญไม่แพ้กลวิธีท่านอื่น ๆ

จากการศึกษาจันทรกัณทร คำฉันท์ในแง่กลวิธีการแต่งตั้งไค้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าวรรณคดีเรื่องนี้มีกลวิธีการแต่งที่เด่น 2 ประการ คือ กลวิธีเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและกลวิธีเกี่ยวกับการสร้างฉาก ในแง่เกี่ยวกับกลวิธีการเล่าเรื่องนั้นมีความแยบคาย น่าสนใจ ผู้แต่งไค้ดำเนินกระบวนการบรรยายละเอียดเนื้อหาของเรื่องอย่างรอบคอบและมีเหตุผล เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแก่นเรื่องใหม่ที่ต้องการเสนอแทนแก่นเรื่องเดิม และสามารถสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ที่มีความเข้มข้นน่าประทับใจไค้ดียิ่งกว่าเรื่องที่เป็นต้นเค้าเดิม ในแง่เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างฉากผู้แต่งไค้สร้างฉากตามจินตนาการซึ่งมีความสอดคล้องกับบรรยากาศของเรื่องและการดำเนินเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไค้มีการสร้างฉากให้มีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่อง โดยกำหนดให้ฉากเป็นเครื่องสะท้อนความคิดที่สนับสนุนแก่นเรื่องโดยตรง นับเป็นความดีเด่นแง่กลวิธีซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่วรรณคดีเรื่องนี้เป็นอย่างมาก